

BROR OLSSON:

Staten som martyr

Mycket tyder på att politikernas handlande i stor utsträckning styrs av massmediabilden. Det är därför av största vikt att bilden av skattemyndigheternas jakt på skattefuskare kompletteras med en kritisk bevakning av skattemyndigheters och skattedomstolars sätt att fungera. Om vi hade haft en sådan rapportering hade vi kanske sluppit skattetilläggssystemet, bevissäkringslagen och generalklausulen. Staten uppträder ofta vårdslöst genom sina skattefunktionärer som tycks ha större intresse av att åstadkomma höga taxeringar än lagliga och riktiga sådana, hävdar författaren.

Bror Olsson är civilekonom och jurist. Han arbetar vid advokatbyrå i Stockholm.

Våra massmedier visar i sin nyhetsrapportering stort intresse för skattefrågor. Det finns anledning diskutera om rapporteringen kan anses ge en riktig bild av förhållandena på skatteområdet.

Tyngdpunkten i skatterapporteringen ligger på redogörelser för uppdagat eller påstått skattefusk. Till allmänheten når en strid ström av rapporter om hur skattemyndigheterna genom kontrollinsatser av olika slag lyckats avslöja skattskyldiga som sägs ha undandragit sig skatt med större eller mindre belopp. Redogörelserna är ofta inträngande och deras samlade effekt på den allmänna opinionen förmodligen stor.

Stoffet till rapporteringen tycks massmedierna hämta huvudsakligen från myndighetssidan. Klart är att man via denna kanal i stort sett bara får tillgång till sådant stoff som myndigheterna själva anser tåla publicitet. Vad som inte gagnar myndigheternas sak sållas naturligen bort redan vid källan. Med någon tillspetsning kan sägas att massmediernas rapportering i detta avseende väsentligen sker på myndighetssidans villkor.

Ett stående inslag i massmediernas skatterapportering har under många år också varit redovisning av statistik över resultatet av skattemyndigheternas mer övergripande kontrollaktioner. Statistiken för varje särskild aktion är avsedd att visa hur stora skattebelopp som myndigheterna dragit in till staten. Det är de kontrollerande myndigheterna själva som upprättat statistiken – på basis av sina egna taxeringsförslag – och därefter ställt den till massmediernas förfogande. Att märka är att det här rör sig om en statistik som måste betecknas som otillförlitlig och missvisande. Till synes all-

deles okritiskt har massmedierna vidarebefordrat statistiken till allmänheten och upprepat redovisningen därav vid åtskilliga tillfällen. Material som kommer från skattemyndigheter tycks massmedierna utan vidare ta för gott.

Grundtemat

Grundtemat i massmediernas nyhetsrapportering från skatteområdet framträder tydligt: man utmålar staten som den svage parten, staten som den ständigt lidande parten, staten som martyr. Till grundtemat hör också att statens skattefunktionärer genomgående beskrivs som rättskaffens personer, kämpande det goda kamp men kämpande mot svårt och ibland övermäktigt motstånd i form av skrupelfria skattskyldiga.

Temat är emellertid falskt. Staten som aktör på skatteområdet är ingalunda någon svag och ständigt lidande part. Genom sina skattefunktionärer uppträder staten ofta vårdslöst, bryskt, aggressivt mot enskilda skattskyldiga. Ett stort antal skattskyldiga påförs varje år för höga taxeringar och därmed för hög skatt. Sådana övertaxeringar drivs fram inte bara av funktionärer på taxeringsnämnds nivå utan även av befattningshavare högre upp i hierarkin, tex taxeringsrevisorer och taxeringsintendenter. Mest utsatta för övertaxeringar är sådana kategorier skattskyldiga som det är politiskt opporunt att angripa, tex företagare. Intresset att åstadkomma höga taxeringar har hos många skattefunktionärer tagit överhanden över intresset att åstadkomma lagliga och riktiga taxeringar.

Om detta ger massmedierna ingen eller ringa information till allmänheten.

Därmed fattas något väsentligt i bevakningen.

Skattedomstolarna

Än allvarligare är emellertid att massmedierna inte uppmärksammat att vi på skatteområdet saknar en opartisk rättsskipning. De organ som fått i uppgift att avgöra skattetvister mellan staten och de skattskyldiga – länsrätter, kammarrätter och regeringsrätt – domineras idag av personer för vilka statens rätt är det primära och den enskildes rätt sekundär. Andan i skattedomstolarna är sådan att många skattskyldiga, som gått till process för en rättfärdig sak, har kämpat förgäves. Som skatterättskipningen fungerar står det klart att den har djupgående demoraliserande verkningar på skattskyldigsidan.

Skattedomstolarnas engagemang för staten kan möjligen betraktas som en företeelse av indirekt natur. Djupare sett rör det sig kanske om ett medvetet eller omedvetet engagemang för den nya klass, som skattedomstolarnas ledamöter själva tillhör och som idag kräver ett bestämmande inflytande i alla samhällsfrågor, nämligen kåren av offentliga funktionärer. Ett högt skattetryck och en hårdhänt skatteindragning ligger i den nya klassens intresse. Det sätt varpå skattedomstolarnas ledamöter utövar sitt ämbete är av väsentlig betydelse för den nya klassens självkänsla och för dess makt och position i samhället.

För vetgiriga journalister borde det finnas åtskilligt att utforska på skatterättskipningens fält: urvalet av ledamöter till skattedomstolarna, ledamöternas bakgrund och kunnande, skattedom-

stolarnas arbetsformer, skötseln av utredningsansvaret, takten i avverkningen av mål, tendensen i avgörandena, kvalitén på beslutsmotiveringarna, rättssökande skattskyldigas erfarenheter av skatteprocess och deras förtroende för dömande organ.

Bland svenska journalister torde det knappast förekomma att de söker kontakt exempelvis med advokatbyråer eller med revisions- och redovisningsbyråer för att via dem nå skattskyldiga, som slagits för sin rätt mot staten, och på den vägen dra fram information om hur skattemyndigheter och skattedomstolar arbetar. Om så skedde, skulle massmedierna förmodligen dagligen kunna lämna redogörelser för upprörande fall av fiskala övergrepp mot enskilda. En undersökande journalistik, vars resultat kanske skulle komma att ogillas av skattefunktionärer och skattedomare, synes emellertid inte ligga i tiden.

Myndighetskanalen

Massmedierna tycks alltså nöja sig med att lita till myndighetskanalen, när det gäller att skaffa nyhetsmaterial från skatteområdet. Det betyder att massmediabilden huvudsakligen baseras på ett underlag, som myndigheterna sovrar och tillrättalagt för att låta staten framträda som den svage och lidande parten och därmed främja myndigheternas eget intresse av mer makt och mer resurser.

Detta sätter i sin tur sin prägel på lagstiftningen. Mycket tyder nämligen på att våra politikers handlande i stor utsträckning styrs just av massmediabilden. Om massmedierna hade fullgjort sin uppgift och redovisat en allsidig bild av förhållandena på skatteområdet – innefattande även en kritisk bevakning av skattemyndigheters och skattedomstolars sätt att fungera – skulle vi kanske ha sluppit de för Sverige som rättsstat mest generande inslagen i vår skattelagstiftning: skattetilläggssystemet, bevissäkringslagen, generalklausulen. Åtskilliga andra defekter i lagstiftningen skulle kanske också ha eliminerats. Den ensidiga bilden av staten som martyr påverkar oavbrutet allt utredningsarbete och alla beslut som rör skattelagstiftningens formella och materiella innehåll.

Det brukar ofta framhållas av massmedierna själva, att en av deras viktigaste uppgifter är att närgånget granska statsmaktens handlande mot enskilda. Av någon anledning tycks massmedierna emellertid ha fridlyst skattemyndigheter och skattedomstolar. Frågan är vad anledningen kan vara. Kanske finns det fog för ett antagande som framförts i annat sammanhang, nämligen att delar av journalistikåren har särskilda ideologiska band till kåren av offentliga funktionärer och att delar av den förra kåren i själva verket ser som sin uppgift att beskydda den senare.